

Asia: VN/6456/2019

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle turvapaikanhakijoiden oikeusturvan vahvistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Turvapaikkapuhuttelussa avustamista koskeva muutos; ulkomaalaislain 9 § 2mom.

Arvio muutoksesta ja sen vaikutuksista

Suomen Punainen Risti kannattaa muutosta. Turvapaikanhakijoilla on erityinen oikeudellisen avun tarve turvapaikkaprosessissa. He eivät tunne suomalaista yhteiskuntaa tai oikeusjärjestelmää, ja heidän luottamuksensa viranomaisiin on usein heikko perustuen kokemuksiin lähtömaassa tai muuttoreitin varrella. Turvapaikka-asian käsittely on hakijalle äärimmäisen tärkeää, ja siinä voi olla kyse henkilön elämästä ja mahdollisuudesta paeta perustavanlaatuisia ihmisoikeuksien loukkauksia kuten kidutusta tai muuta epäinhimillistä kohtelua.

On tärkeää, että turvapaikanhakijalla on mahdollisuus asiantuntevaan oikeudelliseen apuun jo prosessin alkuvaiheesta lähtien. Tämä koskee myös turvapaikkapuhuttelua, joka on asian selvittämisen ja ratkaisun kannalta menettelyn keskeisin vaihe. Oikeudellisen avustajan mukanaolo puhuttelussa auttaa asian selvittämisessä, edesauttaa hakijan luottamusta viranomaiseen ja asianmukaiseen menettelyyn sekä luo julkista uskottavuutta. Asian riittämätön selvittäminen prosessin alkuvaiheessa voi myös näkyä prosessin myöhemmässä vaiheessa sitä viivyttävästi. Kokonaisuuden kannalta on parasta ja myös kustannustehokkainta panostaa prosessin alkuvaiheeseen, jotta perusasioihin ja -faktoihin ei jouduta palaamaan tuomioistuinvaiheessa tai myöhemmin kokonaan uudessa käsittelyssä. Voimassaolevan lainsäädännön mukainen erityisten painavien syiden edellyttäminen on ollut erityisen haitallista ja rajoittaa mahdollisuutta saada tarvittavaa apua ja tukea turvapaikanhakijan kannalta ratkaisevaan puhutteluun.

Valitusaikoja koskeva muutos; ulkomaalaislain 190 § 3 mom. ja 196 § 3 mom.

Arvio muutoksesta ja sen vaikutuksista

Suomen Punainen Risti kannattaa muutosta. Voimassaolevan lainsäädännön mukainen valitusaikojen rajoittaminen turvapaikka-asioissa on varsin poikkeuksellista ja yhdenvertaisuuden

kannalta erittäin ongelmallista. Asialla on suuri periaatteellinen merkitys. Rajoitus on heikentänyt turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa, ja lyhyet valitusajat aiheuttavat ongelmia erityisesti tilanteissa, joissa hakijalle on tullut uusi avustaja, joka joutuu perehtymään uuteen asiaan. Valitusajat ovat myös varsin pieni osa valitusprosessin kokonaisuudesta, eikä lyhennetyllä valitusajalla voida katsoa olevan sellaista käytännön vaikutusta turvapaikkamenettelyn kokonaisuuteen, että yhdenvertaisuuden periaatteesta tulisi sen vuoksi poiketa.

Avustajien palkkioperusteita koskeva muutos; oikeusapulaki 17 a §

Arvio muutoksesta ja sen vaikutuksista

Suomen Punainen Risti kannattaa muutosta. Oikeusapujärjestelmän on turvattava oikeudellisille avustajille mahdollisuus hoitaa tehtävänsä hyvin ja laadukkaasti. Nykyinen asiakasohjattu palkkiojärjestelmä on avustajille taloudellisesti järkevä vain selvissä asioissa, ja erittäin ongelmallinen paljon työtä vaativissa vaikeissa tapauksissa. Kuitenkin juuri vaikeat tapaukset ovat niitä, joissa oikeudellinen apu on eniten tarpeen. Järjestelmä luo siten epätoivottavan kannustimen panostaa asioiden määrään laadun sijaan, vaikka pyrkimyksenä tulee nimenomaan olla oikeudellisen avun laadun varmistaminen. Aikaperusteinen palkkiojärjestelmä ottaa huomioon asian edellyttämän työmäärän ja mahdollistaa myös enemmän työtä vaativien asioiden hoitamisen huolellisesti. Muutoksella turvapaikka-asiat palautetaan muiden oikeusapuasioiden kanssa samalle tasolle.

Suomessa on järjestö- ja yksityiselle sektorille kehittynyt merkittävää asiantuntemusta turvapaikka-asioissa. On erittäin tärkeää, että tämä asiantuntemus voidaan säilyttää ja sitä edelleen kehittää. Asiantuntijuuden säilyminen mahdollistaa muun muassa ylikansallisten kantelu- ja valitusmekanismien käyttämisen tarvittaessa. Tämä on osoittautunut tarpeelliseksi tapauksissa, joissa Suomelle on viime aikoina annettu langettavia päätöksiä. Nykyisenkaltainen asiakasohjattu palkkiojärjestelmä vaarantaisi tällaisen asiantuntemuksen säilymisen jatkossa ja nyt esitetty muutos on siten erittäin kannatettava.

Esityksen vaikutukset toimintaan

Millaisia taloudellisia ja toiminnallisia vaikutuksia esityksellä olisi toimintaan?

Esityksen vaikutukset Suomen Punaisen Ristin toimintaan ovat myönteisiä. Turvapaikanhakijoiden vastaanotto- ja tukemisen, paperittomien tukemisessa ja turvapaikanhakijoiden psykososiaalisessa sekä kotoutumisen tuessa on erittäin tärkeää, että turvapaikanhakijalla on koko prosessin ajan oikeudellinen avustaja, jolle prosessiin liittyvät asiat voidaan ohjata selvitettäväksi. Riittävää ammatillista ja asiantuntevaa oikeudellista apua täytyy olla saatavilla kaikissa prosessin vaiheissa. Mahdollisuus luottaa turvapaikkaprosessiin ja -päätöksiin on ammatillisen ja vapaaehtoistoiminnan kannalta tärkeää. Asianmukainen turvapaikanhakijoiden oikeusturva on aivan keskeinen edellytys tällaiselle luottamukselle.

Vuonna 2016 tehdyt muutokset turvapaikanhakijoiden oikeusapujärjestelmään ovat vaarantaneet myös turvapaikka-asioiden johtavan asiantuntijan, Pakolaisneuvonnan, toimintaedellytykset. Pakolaisneuvonnan rooli on erittäin tärkeä suomalaisen turvapaikkakäytännön oikeudellisen

asiantuntijuuden näkökulmasta. Pakolaisneuvonnan kautta keskittynyt asiantuntijaosaaminen tukee laajasti kolmannen sektorin työtä ja heillä on mahdollisuus tarjota eri tavoin ja rahoitusmallein myös yleistä neuvontaa ja konsultaatioita. Pakolaisneuvonnan asiantuntemusta on hyödynnetty myös Punaisen Ristin toiminnassa.

Hallituksen esityksessä todetaan, että puhutteluajakataulujen sopiminen avustajien kanssa on vienyt paljon Maahanmuuttoviraston työaika ja on ollut pois muusta viraston työstä. Esityksen mukaan tämän vuoksi Maahanmuuttovirasto määrittää puhuttelun ajankohdan kohtuullisten vaihtoehtojen puitteissa ja avustajan tulee huolehtia joko ajankohdan sopimisesta tai sijaisen asettamisesta puhutteluun. Näiltä osin Suomen Punainen Risti toteaa, että usein puhutteluajoista ilmoitetaan Maahanmuuttoviraston toimesta varsin lyhyellä varoitusajalla, mikä puolestaan kuormittaa mm. vastaanottokeskusten työntekijöitä, kun vasta maahan saapuneille on löydettävä avustaja viikon tai parin varoitusajalla. Tämä on etenkin syrjäisemmillä seuduilla varsin haastavaa. Kyse ei aina ole avustajan halusta sopia tiettyä aikaa, vaan yksinkertaisesti siitä, ettei sellaista ole. Vaikeudet korostuvat etenkin tilanteessa, jossa turvapaikanhakijoiden määrä lisääntyy merkittävästi. Järjestöjen ja yksityisten toimijoiden toimintaedellytysten turvaaminen parantaa osaavien avustajien saatavuutta, mutta joustavuutta puhutteluajkojen suhteen tarvitaan varmasti. Suomen Punainen Risti toivookin, että ylipäätään puhutteluajankohtien määrittämiseen löydetään yhteistyössä sellaiset toimintamallit, joilla kaikkien toimijoiden työmäärä pysyy kohtuullisena.

Millaisia muita vaikutuksia esityksellä olisi?

-

Muut kommentit esitysluonnoksesta

Voitte kirjoittaa muut huomionne tähän

Turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa on heikentänyt myös valituslupaperusteiden rajoittaminen Korkeimman hallinto-oikeuden osalta (Ulkomaalaislaki 196 § 4 mom.). Tämänkin heikennyksen osalta olisi syytä selvittää mahdollisuus soveltaa Lain oikeudenkäytöstä hallintoasioissa mukaisia valituslupaperusteita, ja vähintäänkin poistaa 196 § 4 momentista sana ”erityisen”. Tällainen ratkaisu olisi yhdenvertaisuuden näkökulmasta perusteltu ja myös Suomen kansainvälisistä valvontaelimistä saamat langettavat ratkaisut osoittavat valituslupakynnyksen olevan liian korkea.

Holopainen Eeva
Suomen Punainen Risti